

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3946

[Total No. of Pages : 4

[5309]-Ext.-11
M.A./M.Sc. (Part - I) (External)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS: 1.1 and 2.1 International Relations and Strategic Studies
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Write a note on the evolution and different phases of cold war since 1945.
- b) Critically evaluate an evolution of international economic issues in world order.

Q2) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Explain the emergence of Regionalism in the Third World countries and its impact on World order.
- b) Describe the different approaches to the study of international relations.

Q3) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Evaluate the characteristics and importance of limited war in the nuclear age.
- b) Define guerrilla warfare and explain the characteristics and phases of guerrilla warfare.

Q4) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Write a critical note on strategic culture in India.
- b) Describe the theories and causes of war.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any four (125 words each)

[20]

- a) Chinese Nuclear Strategy.
- b) Russian Nuclear Strategy.
- c) GATT.
- d) WTO.
- e) Indian Nuclear Strategy.
- f) US Nuclear Strategy.

Total No. of Questions : 5]

P3946

[5309]-Ext.-11
M.A./M.Sc. (Part - I) (External)
संरक्षण आणि सामरिकशास्त्र
DS: 1.1 आणि 2.1 आंतरराष्ट्रीय संबंध आणि सामरिक अभ्यास
(2013 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) 1945 नंतरच्या शीतयुद्धाचे विविध टप्पे व उत्क्रांती यावर टिपण लिहा.
ब) जागतिक व्यवस्थेतील आंतरराष्ट्रीय आर्थिक मुद्याच्या (समस्याच्या) उत्क्रांतीचे टिकात्मक मुल्यमापन करा.
- प्रश्न 2)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) तिसऱ्या जगाच्या राष्ट्रांतील प्रादेशिकवादाचा झालेला उदय आणि त्याचा जागतिक व्यवस्थेवर झालेल्या परिणाम स्पष्ट करा.
ब) आंतरराष्ट्रीय संबंधाच्या अभ्यासाविषयी असलेल्या विविध दृष्टिकोनाचे वर्णन करा.
- प्रश्न 3)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) अणुयुगातील मर्यादीत युद्धाचे महत्व आणि वैशिष्ट्यांचे मुल्यमापन करा.
ब) गणिमी युद्ध पध्दतीची व्याख्या देऊन गणिमी युद्धपध्दतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) भारतातील सामरिक संस्कृती यावर टिकात्मक टिपण लिहा.
ब) युद्धाची कारणे आणि सिद्धान्त सविस्तर वर्णन करा.

प्रश्न 5) प्रत्येकी 125 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार)

[20]

- अ) चीनची अण्वीक युध्दनीती
- ब) रशियाची अण्वीक युध्दनीती
- क) गॅट
- ड) डबल्यू टी.ओ.
- इ) भारताची अण्वीक युध्दनीती
- फ) अमेरिकन अण्वीक युध्दनीती

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3947

[Total No. of Pages : 4

[5309]-Ext-12
M.A./M.Sc.(Part - I)
(For External)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS: 1.2 Geo-Politics and Military Geography and
2.2 Defence Organization of India
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Write a note on the importance and evolution of geopolitical thought since 19th century.
- b) Critically evaluate the relevance of Heartland theory in contemporary international politics.

Q2) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Explain an importance and scope of logistics during pre and post war.
- b) Describe the India's land boundaries and its implications in the management of her border security.

Q3) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Write a note on Higher defence organization in India.
- b) Explain the role of National Security Council and strategic policy group in Maintaining India's security.

Q4) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Explain the role of Defence Research and Development organization in India's defence production.
- b) Describe the role of paramilitary forces in the maintenance of internal security of India.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any four (125 words each)

[20]

- a) Kargil Review committee Recommendations.
- b) Integrated defence staff.
- c) Geography and space warfare.
- d) Role of Geography in sea warfare.
- e) Insurgency.
- f) Ex - servicemen welfare.

Total No. of Questions : 5]

P3947

[5309]-Ext-12
M.A./M.Sc.(Part - I)
(For External)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS: 1.2 Geo-Politics and Military Geography and
2.2 Defence Organization of India
(2013 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
अ) 19 व्या शतकानंतरच्या भुराजनैतिक विचारांची उत्क्रांती आणि त्याचे महत्व यावर टिपण लिहा.
ब) तत्कालीन आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचा मर्मभूमीच्या सिध्दान्ताशी असलेल्या संबंधाचे टिकात्मक मूल्यमापन करा.
- प्रश्न 2)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
अ) युद्धापूर्वी आणि युध्दानंतर पुरवठाव्यवस्थापनाचे महत्व आणि व्यापती स्पष्ट करा.
ब) भारताच्या भुसीमांचे वर्णन करून सीमासुरक्षेच्या व्यवस्थापनावर त्याचे होणारे परिणाम स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
अ) भारताच्या संरक्षण संघटनावर टिपण लिहा.
ब) भारताची सुरक्षा अबाधित राखण्यासाठी राष्ट्रीय सुरक्षा समिती व सामारिक धोरण निर्धारित करणारा गट यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
अ) भारताच्या संरक्षण उत्पादनातील संरक्षण संशोधन आणि विकास संघटनाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) भारताची आंतर्गत सुरक्षा अबाधित राखण्यासाठी दुय्यम संरक्षण दलानी निभावलेल्या भूमिकेचे वर्णन करा.

प्रश्न 5) प्रत्येकी 125 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार)

[20]

- अ) कारगिल रिव्ह्यूव कमिटीच्या शिफारसी
- ब) इन्टीग्रेटेड डिफेंस स्टाफ
- क) भुगोल आणि अवकाश युध्दपद्धती
- ड) सागरी युद्धातील भुगोलाची भूमिका
- इ) विप्लव वाद
- फ) माजी सैनिकाचे कल्याण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3948

[Total No. of Pages : 4

[5309]-Ext-13
M.A./M.Sc. (Part - I) (For External)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS.1.3.National Security and 2.3 Indian National Security
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Write a note on the concept of national security and national power.
- b) Critically evaluate the relevance of nuclear theory of deterrence in maintaining world order.

Q2) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Define disarmament and explain problems and issues of disarmament.
- b) Write a note on the role of non-alignment in maintaining world peace.

Q3) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Write a note on the role of international law in the maintenance of national security.
- b) Define balance of power and describe different technique of balance of power.

Q4) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Examine role of U.N.O. in maintaining world peace and security.
- b) Describe india's relations with Pakistan with reference to recent Uri-terror attack.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any four (125 words each)

[20]

- a) India and the emergent world order.
- b) India and the Asia Pacific
- c) SAARC
- d) Comprehensive security.
- e) India and Russia
- f) Track II Diplomacy.

Total No. of Questions : 5]

P3948

[5309]-Ext-13

M.A./M.Sc. (Part - I) (For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS.1.3.National Security and 2.3 Indian National Security

(2013 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) राष्ट्रीय सुरक्षा आणि राष्ट्रीय शक्ती “ह्या संकल्पनावर टिपण लिहा.
ब) जागतिक शांतता अबाधित राखण्यासंबंधी अण्वीक प्ररोधनाच्या सिध्दान्ताच्या असलेल्या संबंधाचे टिकात्मक मुल्यमापन करा.
- प्रश्न 2) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) निशस्त्रीकरणाची व्याख्या देऊन निशस्त्रीकरण संबंधी विविध मुद्दे आणि समस्या स्पष्ट करा.
ब) जागतिक शांतता अबाधित राखण्यासाठी अलीप्ततावादी चळवळीने निभावलेली भूमिका यावर टिपण लिहा.
- प्रश्न 3) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) राष्ट्रीय सुरक्षा अबाधित राखण्यासंबंधी आंतरराष्ट्रीय कायद्याची भूमिका यावर टिपण लिहा.
ब) सत्ता संतुलनाची व्याख्या देऊन सत्ता संतुलनाची विविध तंत्रे या विषयी वर्णन करा.
- प्रश्न 4) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) जागतिक शांतता व सुरक्षा अबाधित राखण्यासाठी संयुक्त राष्ट्र संघटनेने विभावलेल्या भूमिकेचे परिक्षण करा.
ब) नुकताच उरी येथे झालेल्या दहशतवादी हलल्याचा संदर्भ देऊन भारत - पाक संबंधाचे वर्णन करा.

प्रश्न 5) प्रत्येकी 125 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही चार)

[20]

- अ) भारत आणि नवीन उदयास येत असलेली जागतिक व्यवस्था
- ब) भारत आणि आशिया पॅसिफीक
- क) सार्क
- ड) सर्वसमावेशक सुरक्षा
- इ) भारत आणि रशिया
- फ) राजनयांचा द्वितीय मार्ग

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P3949

[Total No. of Pages : 4

[5309]-Ext.-14
M.A./M.Sc. (Part - I) (External)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS.1.4.Indian Military History and 2.4 Peace and Conflict Studies
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate marks.*

Q1) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Describe the military history of ancient India with reference to the war philosophy.
- b) Critically evaluate perspectives on the military history of India.

Q2) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Write a critical note on the nature of the Indian military resistance to the British army.
- b) Write a critical note on the military history of medieval India.

Q3) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Write a note on the nature and scope of conflict and peace studies.
- b) Write a critical note on arms control and disarmament with reference to future challenges.

Q4) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Write a note on the Gandhian approaches and its relevance today.
- b) Describe the importance and scope of confidence building measures (CBM).

P.T.O.

Q5) Write short notes on any four (125 words each)

[20]

- a) Conflict of national interest.
- b) Conflict management and resolution.
- c) Issues and problems of Human security.
- d) Turkish invasion of India.
- e) Command structure of the British army.
- f) Rise of presidency armies.

Total No. of Questions : 5]

P3949

[5309]-Ext.-14
M.A./M.Sc. (Part - I) (External)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS:1.4.Indian Military History and 2.4 Peace and Conflict Studies
(2013 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
अ) युद्ध तत्वज्ञानाचा संदर्भ देऊन भारताच्या प्राचीन कालखंडातील लष्करी इतिहासाचे वर्णन करा.
ब) भारताच्या लष्करी इतिहासाच्या पैलूंचे टिकात्मक मुल्यमापन करा.
- प्रश्न 2)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
अ) भारतीय सैन्याने ब्रिटिश सैन्याला केलेल्या विरोधावर टिकात्मक टिपण लिहा.
ब) मध्ययुगीन कालखंडाचा भारतीय लष्करी इतिहास यावर टिकात्मक टिपण लिहा.
- प्रश्न 3)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
अ) शांतता आणि संघर्षाच्या अभ्यासाचे स्वरूप आणि व्याप्ती यावर टिपण लिहा.
ब) भविष्यातील साधनाच्या संदर्भात शस्त्रनियंत्रण आणि निशस्त्रीकरण यावर टिकात्मक टिपण लिहा.
- प्रश्न 4)** 500 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) [20]
अ) गांधीवादी दृष्टीकोन आणि त्याचा सद्यपरिस्थितीशी असलेला संबंध यावर टिपण लिहा.
ब) विश्वास वृद्धीगंत करण्याबाबतच्या उपाययोजनांचे महत्त्व आणि व्याप्ती याविषयी सविस्तर वर्णन करा.

प्रश्न 5) प्रत्येकी 125 शब्दात उत्तरे द्या (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) राष्ट्रीय हिताचा संघर्ष
- ब) संघर्ष व्यवस्थापन आणि निवारण
- क) मानवीसुरक्षेचे मुद्दे आणि समस्या
- ड) भारतावरील तुर्कांचे आक्रमण
- इ) ब्रिटीश स्थल सेनेचे कमान्ड स्ट्रक्चर
- फ) प्रेसिडेन्सी आर्मीचा उदय

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3950

[Total No. of Pages : 4

[5309]-Ext.-21

M.A/M.Sc (Part - II) (For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**DS: 3.1 Defence Economics and 3.9 International
Political Economy**

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one in 500 words: [20]

- a) Describe economic theories of defence.
- b) Critically evaluate determining factors of defence expenditure.

Q2) Answer any one in 500 words: [20]

- a) "Defence and development go side by side". Do you agree? Justify your answer.
- b) Describe role of private sector in India's defence production.

Q3) Answer any two in 250 words: [2×15=30]

- a) Write a critical note on the relationship between war and economy.
- b) Describe Globalizations and its impact on India's defence preparedness.
- c) Discuss merits and demerits of war time economy.
- d) Explain role of D.R.D.O in India's defence production.

P.T.O.

Q4) Answer any three in 100 words:

[3×10=30]

- a) War potential.
- b) Sources of war finance.
- c) Budgetary perspectives.
- d) Functions of ministry of defence.
- e) GATT
- f) I.B.R.D.

Total No. of Questions : 4]

P3950

[5309]-Ext.-21
M.A/M.Sc (Part - II) (For External)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS: 3.1 Defence Economics and 3.9 International
Political Economy
(2013 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजविकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) संरक्षणाच्या आर्थिक सिध्दांताचे वर्णन करा.
ब) संरक्षणाचा खर्च निर्धारित करणाऱ्या घटकांचे टिकात्मक मूल्यमापन करा.
- प्रश्न 2) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) संरक्षण सज्जता आणि विकास कार्यक्रम दोन्ही एकाच वेळेस कार्यरत असले पाहिजे आपण सहमत आहात काय? समर्पक उत्तर द्या.
ब) संरक्षण उत्पादनातील खाजगी क्षेत्राने निभावलेल्या भूमिकेचे वर्णन करा.
- प्रश्न 3) 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) [2×15=30]
- अ) युध्द आणि अर्थव्यवस्था यातील संबधावर टिकात्मक टिपण लिहा.
ब) जागतिकीकरणाच्या भारताच्या संरक्षण सज्जतेवर झालेल्या परिणामांचे वर्णन करा.
क) युध्दकालीन अर्थव्यवस्थेचे गुण-दोष बाबत चर्चा करा.
ड) भारताच्या संरक्षण उत्पादनातील डि.आर. डी.ओ. ची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) 100 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही तीन)

[3×10=30]

- अ) युध्दक्षमता.
- ब) युध्दनिधी उभारण्याचे उगमस्रोत्रे
- क) बजेटरी प्रसपेक्टीव्ह
- ड) संरक्षण मंत्रालयाचे कार्ये
- इ) गॅट
- फ) आय. बी. आर. डी.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3951

[Total No. of Pages : 4

[5309]-Ext.-22

M.A/M.Sc. (Part - II) (For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**DS: 3.5 Disaster Management and 4.1 Science
Technology and National Security**

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one in 500 words: [20]

- a) Explain role of military and Para military forces in disaster management.
- b) Write a note on the types of disaster and principles of disaster management.

Q2) Answer any one in 500 words: [20]

- a) Describe role of voluntary organization at different stages of disaster management.
- b) Explain role of remote sensing, science and technology in disaster management.

Q3) Answer any two in 250 words: [2×15=30]

- a) Write a note on the relationship between technology and logistics management.
- b) Describe application of military technologies in border management.
- c) Write a note on the disaster management plan.
- d) Explain issues in the environmental health, water and sanitation.

P.T.O.

Q4) Answer any three in 100 words:

[3×10=30]

- a) Electronic warfare.
- b) Nuclear energy.
- c) Missile Technology
- d) Material science
- e) Rehabilitation programme.
- f) Management of relief camp.

Total No. of Questions : 4]

P3951

[5309]-Ext.-22
M.A/M.Sc. (Part - II) (For External)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS: 3.5 Disaster Management and 4.1 Science
Technology and National Security
(2013 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) आपत्ती व्यवस्थापनातील लष्करी आणि दुय्यम लष्करी दलाची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) आपत्तीचे प्रकार आणि आपत्ती व्यवस्थापनाची तत्वे यावर टिपण लिहा.
- प्रश्न 2) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या विविध टप्प्यातील (पायऱ्या) स्वयंसेवी संघटनानी निभावलेल्या भूमिकेचे वर्णन करा.
ब) आपत्ती व्यवस्थापनातील रिमोट सेन्सींग, तंत्रज्ञान आणि विज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) [2×15=30]
- अ) तंत्रज्ञान आणि पुरवठा व्यवस्था यातील संबंधावर टिपण लिहा.
ब) सीमावर्ती क्षेत्रातील व्यवस्थापनात लष्करी तंत्रज्ञानाचा होत असलेल्या वापराबाबत वर्णन करा.
क) आपत्ती व्यवस्थापनाचे नियोजन यावर टिपण लिहा.
ड) पर्यावरणातील उत्तम पर्यावरण स्वच्छता, व पाणी हे मुद्दे स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) 100 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही तीन)

[3×10=30]

- अ) इलेक्ट्रॉनिक वॉरफिअर
- ब) अणुउर्जा
- क) क्षेपणास्त्र तंत्रज्ञान
- ड) मटेरीयल सायन्स
- इ) पुर्नवसनच्या कार्यक्रम
- फ) निवारण मदत शिबिराचे व्यवस्थापन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3952

[Total No. of Pages : 4

[5309]-Ext.-23
M.A/M.Sc. (Part - II)
(For External)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS: 3.7 Ocean and Global Environment and
4.6 Maritime Securities
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate marks.*

Q1) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Explain rights and duties of the coastal states in various zones.
- b) Write a critical note on the marine Bio-diversity conservation and management.

Q2) Answer any one in 500 words: **[20]**

- a) Describe role of India's coast guard with reference to protection of marine environment.
- b) Describe ocean as a Bio-logical pump and carbon cycle.

Q3) Answer any two in 250 words: **[2×15=30]**

- a) Write an essay on the history of oceans with reference to territorial sea and law of the sea.
- b) Explain atmosphere, ocean and their relationship to maritime security.
- c) Write a note on marine parks.
- d) Write a note on Global Warming and its implications.

P.T.O.

Q4) Answer any three in 100 words:

[3×10=30]

- a) Over - fishing.
- b) EEZ and Marine Species.
- c) Role of submarine during World War II
- d) Maritime fixed Asset.
- e) Human Trafficking.
- f) Terrorism and Trade.

Total No. of Questions : 4]

P3952

[5309]-Ext.-23
M.A/M.Sc. (Part - II)
(For External)
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS: 3.7 Ocean and Global Environment and
4.6 Maritime Securities
(2013 Pattern)
(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शावितात.

-
- प्रश्न 1) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) विविध क्षेत्रातील सागर तटवर्ती राज्याचे अधिकार आणि कर्तव्ये स्पष्ट करा.
ब) समुद्रातील विविध जैविक संपत्तीचे संरक्षण आणि व्यवस्थापन यावर टिकात्मक टिपण लिहा.
- प्रश्न 2) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) सागरी पर्यावरणाचे संरक्षण करण्यासंदर्भात भारताच्या तटरक्षक दलाच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
ब) महासागर एक बायोलॉजिकल पम्प आणि कार्बन सायकल म्हणून वर्णन करा.
- प्रश्न 3) 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) [2×15=30]
- अ) प्रादेशिक जलाशय आणि सागरी नियमांचा संदर्भ देऊन महासागराचा इतिहास यावर निबंध लिहा.
ब) महासागर एकदंरवातावरण आणि त्याचा सागरी सुरक्षेची असलेला संबंध स्पष्ट करा.
क) मरिन पार्क वर टिपण लिहा.
ड) जागतिकतापमान आणि त्याचे परिणाम.

प्रश्न 4) 100 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही तीन)

[3×10=30]

- अ) अमर्यादीत मासेमारी
- ब) आर्थिक निबंध क्षेत्र आणि जलचर प्राणी वनस्पती.
- क) दुसऱ्या महायुद्धातील वाणबुडीची भूमिका
- ड) सागरी स्थावर मालमत्ता
- इ) ह्युमन ट्रॅफिकिंग
- फ) दहशतवाद आणि व्यापार

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3953

[Total No. of Pages : 4

[5309]-Ext-24

M.A/M.Sc (Part - II) (For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**DS: 3.2 India's Internal Security and Role of the State
and 4.2 Regional Security in South Asia**

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate marks.*

Q1) Answer any one in 500 words: [20]

- a) Describe India's relations with Pakistan with reference to South Asian geopolitics.
- b) Discuss problems of ethnicity in India with reference to North East region of India.

Q2) Answer any one in 500 words: [20]

- a) Discuss Role of political institutions in tackling internal security issues.
- b) Discuss role of Indian army in tackling internal security issues.

Q3) Answer any two in 250 words: [2×15=30]

- a) Discuss Bangladesh role in SAARC.
- b) Explain geo-strategic importance of Afghanistan.
- c) Explain approaches to the study of national security.
- d) Describe link between cultural integration and regional politics.

P.T.O.

Q4) Answer any three in 100 words:

[3×10=30]

- a) Objectives of India's nuclear strategies.
- b) Role of civil society in maintaining internal security.
- c) Link between Media and national security.
- d) Explain role of China in the dynamics of South Asian Politics.
- e) Ethnicity and national security.
- f) Objectives of Myanmar foreign policy.

Total No. of Questions : 4]

P3953

[5309]-Ext-24

M.A/M.Sc (Part - II) (For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS: 3.2 India's Internal Security and Role of the State
and 4.2 Regional Security in South Asia

(2013 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शावितात.

-
- प्रश्न 1) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) दक्षिण आशियातील भुराजनितीचा संदर्भ देऊन भारत - पाक संबंधाचे वर्णन करा.
ब) भारताच्या उत्तर-पूर्व प्रांताचा (राज्याच्या) संदर्भ देऊन भारतातील वांशिक समस्या बाबत चर्चा करा.
- प्रश्न 2) 500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) [20]
- अ) अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्या हाताळण्यात राजकीय संस्था संघटना यांनी निभावलेल्या भूमिकेबाबत चर्चा करा.
ब) अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्या हाताळण्यात भारतीय सेनादलाच्या भूमिकेविषयी चर्चा करा.
- प्रश्न 3) 250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) [2×15=30]
- अ) सार्कमधील बांगलादेशाच्या भूमिकेविषयी चर्चा करा.
ब) अफगाणिस्तानचे भूसामरिक महत्त्व स्पष्ट करा.
क) राष्ट्रीय सुरक्षेच्या अभ्यासविषयीचे विविध दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
ड) सांस्कृतिक ऐक्य आणि प्रादेशिक राजकारण यातील संबंधाचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) 100 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही तीन)

[3×10=30]

- अ) भारताच्या अण्वीक युद्धनितीचे उद्दिष्टे.
- ब) अंतर्गत सुरक्षा अबाधित राखण्यासाठी नागरी समाजाने निभावलेली भुमिका.
- क) प्रसार माध्यम आणि राष्ट्रीय सुरक्षा यातील संबंध.
- ड) दक्षिण आशियाच्या राजकारणातील चीनची चैतण्यमयी भुमिका स्पष्ट करा.
- इ) वांशिक समस्या आणि राष्ट्रीय सुरक्षा.
- फ) म्यानमारच्या परराष्ट्र धोरणाचे उद्दिष्टे.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3954

[Total No. of Pages : 4

[5309]-Ext-25

M.A/M.Sc (Part - II) (For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**DS: 3.8 International Organisations and 4.9 India's
Strategic Culture**

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one in 500 words: [20]

- a) Write a note on the evolution and structure of United Nations.
- b) Discuss power and functions of the security Council.

Q2) Answer any one in 500 words: [20]

- a) Discuss composition, powers and functions of General assembly.
- b) Evaluate role of international peace keeping force towards conflict resolution.

Q3) Answer any two in 250 words: [2×15=30]

- a) Write a critical note on the strategic culture of India.
- b) Describe issues of internal security of India.
- c) Discuss functions of Trusteeship council.
- d) Describe role of international court of Justice towards conflict management.

P.T.O.

Q4) Answer any three in 100 words:

[3×10=30]

- a) Pacific Settlement.
- b) Enforcement action.
- c) Arms control.
- d) Regional security.
- e) Human Rights.
- f) Disarmament.

Total No. of Questions : 4]

P3954

[5309]-Ext-25

M.A/M.Sc (Part - II) (For External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS: 3.8 International Organisations and 4.9 India's
Strategic Culture

(2013 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
प्रश्न 1)	500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक)	[20]
अ)	संयुक्त राष्ट्रांची उत्क्रांती आणि रचना यावर टिपण लिहा.	
ब)	सुरक्षा समितीचे अधिकार आणि कार्या बाबत चर्चा करा.	
प्रश्न 2)	500 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक)	[20]
अ)	आमसभेची रचना, अधिकार आणि कार्ये या विषयी चर्चा करा.	
ब)	संघर्ष निवारणासाठी आंतरराष्ट्रीय शांतता रक्षक दलाने निभावलेल्या भूमिकेचे मुल्यमापन करा.	
प्रश्न 3)	250 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन)	[2×15=30]
अ)	भारतातील सामरिक संस्कृती यावर टिपण लिहा.	
ब)	भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्यांचे वर्णन करा.	
क)	विश्वस्त मंडळाच्या कार्याबाबत चर्चा करा.	
ड)	समस्या निवारण व्यवस्थापनातील आंतरराष्ट्रीय कोर्टाने (न्यायालय) निभावलेल्या भूमिकेचे वर्णन करा.	

प्रश्न 4) 100 शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही तीन)

[3×10=30]

- अ) शांततेच्या मार्गाने वाद (समस्यांचे) निवारण
- ब) दंडात्मक कार्यवाही (बळाचा वापर)
- क) शस्त्रनियंत्रण
- ड) प्रादेशिक सुरक्षा
- इ) मानवी हक्क
- फ) निशस्त्रीकरण

